

De

NUMMER 30 /// JAARGANG 85 /// 27 AUGUSTUS 2010

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

*Liefdesliederen
met koperblazers*

Generaties

**Leren van de
geschiedenis**

Ouderen:
actief en betrokken

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl;
alles wat met (abonnementen)administratie te
maken heeft naar info@dereformatie.nl.

Opmaak douglas design
Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie
De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 99

Advertenties
tel. 0529 - 43 88 99 /// info@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen
€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

*Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.*

Foto cover: Jaap Blom

www.dereformatie.nl

BIJBELBEAMEN

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR ///

Sommige kerken doen het wel. Andere zijn tegen. Ik doel op de vraag of je tijdens de kerkdienst ook de schrift-lezingen moet 'beamen'. Nee, zeggen sommigen. Dan neemt straks niemand meer een Bijbel mee. Je ontwent het zelf lezen uit de Bijbel. Projecteer dus alleen de liederen. Geen Bijbel op de beamer. Dat is de theorie.

De praktijk zie ik voor me als voorganger. Terwijl een voorlezer (m/v) zijn best doet, staart een groot deel van de gemeente voor zich uit. Op de beamer is niets te zien, maar de Bijbel doen ze ook niet open. Soms zie ik gespannen aandacht. Je hebt goede voorlezers en bepaalde Bijbelgedeelten boeien vanzelf. Veel vaker zie ik zulke staarders afdwalen. Horen en zien vergaat ze. Heeft zo'n schriftlezing nog enige zin? Herkent iemand tijdens de preek nog wat zojuist gelezen werd?

Ik vrees dat ons opvoedkundig idealisme ons hier duur komt te staan. In de praktijk werkt het zo dus niet. Niet het zelf meelezen wordt bevorderd, maar de toch al neergaande spiraal in Bijbelkennis. Ook als de preek op de Bijbel is gebaseerd, ervaar je die in de kerkbank als een op zichzelf staande religieuze toespraak. Die spreekt je aan of juist niet, maar je hebt steeds minder door dat het gaat om de uitleg en toepassing van een stukje Bijbelinhoud. Nog even en dan zit je daar als kerkganger ook helemaal niet meer op te wachten. In deze situatie staan ons volgens mij twee wegen open. Het mooiste zou zijn om professionele voorlezers te trainen en in te schakelen. Misschien leren wij in onze beeldcultuur dan weer echt luisteren. Maar als het zover nog niet is, kunnen we ook besluiten om de schriftlezingen toch maar wel te projecteren. Met een variant op een al belegen woordspeling: om Gods Woord te blijven be-amen, toch maar de Bijbel beamen.

IN DIT NUMMER

560

INTERVIEW

Prof. J. Kamphuis is 88 jaar oud. In een interview vertelt hij over wat ouder worden voor hem betekent en met zich meebrengt, en over het doorgeven van vroomheid aan de jongere generaties. 'Als leven Christus is, is sterven winst.'

564

JONG, OUDER, OUDSTE

De vergrijzing dwingt ons om na te denken over de rol van de oudere in de samenleving en in de kerk. Er is een groeiende groep vitale ouderen, die in veel opzichten een waardevolle en actieve bijdrage kunnen leveren aan het gemeentelven.

574

EEN GEMEENTE

VAN KRINGEN

Huiskringen zijn groepen van gemeenteleden die voor elkaar zorgen en op elkaar betrokken zijn. De gemeente van Assen-Kloosterveen heeft er voor gekozen om een gemeente van kringen te zijn. Kerkelijk werker Harmke Vlieg schrijft over het hoe en waarom.

EN VERDER

563 COLUMN ZACHTE MACHT /// 563 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 568 LIEFDESLIEDEREN MET KOPERBLAZERS /// 570 BIJBELTAAL GENERATIES /// 572 WANDELEN MET GOD LEREN VAN DE GESCHIEDENIS /// 576 BOEKBESPREKING EEN ONGEMAKKELIJKE SPIEGEL /// 578 VRAAG EN ANTWOORD /// 579 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 580 UIT DE KERKEN

Als leven Christus is, is sterven winst

TEKST: HENK RUITER, LID VAN DE GEREFORMEERDE KERK IN DRACHTEN ZUID/WEST /// FOTO'S: EVERT SYTSMA, OMMEN

Wat betekent ouder worden voor iemand die altijd in het volle leven heeft gestaan? Welke plaats krijgt het sterven in zijn leven? En wat wil hij graag meegeven aan de volgende generatie?

Professor J. Kamphuis, emeritus-hoogleraar aan de Theologische Universiteit (Broederweg) in Kampen en inmiddels 88 jaar oud, spreekt vrijuit over ouderdom, afbraak en perspectief.

‘Mijn gezondheid is zeer fragiel.’ De openingszin van prof. Kamphuis lijkt in tegenspraak met de werkelijkheid. Zijn houding straalt rust uit en de manier waarop hij de zinnen formuleert en zijn gedachten weloverwogen onder woorden brengt, roept een heel ander beeld op. Dat doet eerder denken aan de wijze waarop hij voor zijn emeritaat in 1987 naar buiten trad. Maar met een aantal voorbeelden verduidelijkt hij dat ouder worden ‘afbraak’ met zich brengt. ‘Vijf jaar geleden heb ik voor het laatst gepreekt, daarna niet meer. Wel bleef ik mij bezig houden met exegese, gericht op de prediking. Maar ook dat gaat me steeds moeilijker af. De laatste tijd kan ik nog maar een keer per zondag naar de kerk en daarna ben ik ontzettend moe. In ons huwelijk zijn wij rijk met elkaar, maar inmiddels vraagt de mantelzorg aandacht en tijd. Fietsen kan ik niet meer en lopen wordt ook moeilijk. Het komt erop neer dat ik bij alles wat ik doe snel vermoeid raak.’

Wat betekent ouder worden voor u?
‘Ouder worden is voor mij geen losgeven. Ik plaats het graag in een kader.

Vanmorgen hoorde ik een politicus voor de radio zeggen dat je het individu alle ruimte moet geven. Dat ben ik niet met hem eens. Je leeft altijd in verbanden. Dat begint al bij de doop, dan ontstaat er een band met de gemeente. Voor een christen is het wezenlijk dat hij samen leeft, in de kerk, in het huwelijk, enzovoort. Paulus wijst er in Romeinen 15 op dat we moeten letten op het belang van de ander, dat deed Christus ook. Christus ging daarin zover dat onze smaad op hem is neergekomen. Oud worden in een gemeenschap waarin dit beleden wordt, geeft perspectief. Daar zit voor mij iets vrolijks in. Daardoor is het mogelijk om in beperkingen te leven.’

Hebt u angst voor het sterven?

‘Ik denk veel na over het leven na het sterven. In het Nieuwe Testament staan daarover aanduidingen die mijns inziens beter zouden kunnen functioneren, zoals bijvoorbeeld Lucas 16:9: ‘Ook ik zeg jullie: maak vrienden met behulp

van de valse mammon, opdat jullie in de eeuwige tenten worden opgenomen wanneer de mammon er niet meer is.’ Ik kan mij vinden in de uitleg die prof. Greijdanus in de Korte Verklaring geeft van dit vers. Hij schrijft dat wij in de hemel ontvangen worden door de mensen aan wie wij goed deden. Dat betekent dan dat ook daar een gemeenschap is, net als hier. We zullen er allen samen Christus kennen als de eens gekruisigde en met Hem leven in de verwachting van de voleinding van de wereld. Sterven blijft moeilijk, maar dit is een heerlijk perspectief. In het verleden heb ik meer tegen dat sterven opgezien dan nu. Dat komt ook omdat ik steeds een stukje afbraak ervaar. Of ik er angst voor heb? Op de momenten dat de band met Christus slapper is. De staf van Mozes moet omhoog geheven blijven, Exodus 17.’

In deze tijd wordt veel gesproken en geschreven over ‘voltooid leven’. Een mens moet het recht hebben om een

punt achter zijn of haar leven te zetten. Hoe kijkt u als oudere aan tegen deze discussie? 'Het is volstrekt onjuist om zo te spreken. Wij hebben niet de beschikking gekregen over ons leven. Het leven op aarde is voltooid als God je roept. Mijn achterkleinkind Koen is mij voorgedaan. God haalde hem thuis toen hij drie weken oud was. Zijn leven was dus voltooid. Die wetenschap gaf troost toen wij bij het grafje stonden. En wij mogen wachten, ook in moeilijke situaties, totdat God zegt dat ons leven klaar is.'

Maar de discussie over dit onderwerp gaat door. Is het beter maar te zwijgen omdat het toch een 'verloren strijd' is? 'Nee, christenen moeten om die reden niet zwijgen. Dat geldt natuurlijk niet alleen bij dit onderwerp. Maar spreken moet wel in wijsheid gebeuren. Dat kan inderdaad betekenen dat je soms je mond houdt. Toen wij zestien jaar geleden uit Kampen vertrokken hebben wij goed nagedacht over de plaats waar we wilden wonen. We hadden kunnen kiezen voor een christelijke woonvorm, maar

zijn bewust naar deze serviceflat in Ommen gegaan. Hier wonen allerlei mensen, van uitgesproken atheïsten tot meelevende christenen. Voor ons is het spannend om te wachten op de ogenblikken dat we iets over het geloof kunnen vertellen. Een dominee kan soms zeggen: "Heb je al met je buurman over God gesproken?" Zo, als losse opmerking, werkt het volgens mij niet, waarschijnlijk ook niet bij die dominee zelf. Door gespannen het goede moment af te wachten hebben we wat kunnen betekenen voor sommige mensen. Twee van hen heb ik bij het sterven mogen begeleiden en vervolgens werd ik gevraagd om de begrafenis te leiden. Bij de laatste begrafenis was ook de voorzitter van het bestuur van de flat aanwezig. Die had nog nooit een kerk van binnen had gezien. De volgende dag vertelde hij me dat hij diep onder de indruk was van het gehoorde.'

Als dominee en hoogleraar had u veel contact met jongeren. Is dat nog zo?

'Dat beperkt zich nu hoofdzakelijk tot de familie. Wij zijn rijk met onze kinderen, klein- en achterkleinkinderen. Met hen praten we veel. Natuurlijk over de gewone dingen die hen bezighouden. Oprecht meeleven vinden wij heel belangrijk. Maar vanwege de familiebetrekkingen is het soms gemakkelijk om over het geloof te praten. Concrete gebeurtenissen kunnen leiden tot heel inhoudelijke gesprekken. Voor die mogelijkheden ben ik dankbaar. Daarnaast zijn er ook zorgen vanwege de keuzes die enkele kleinkinderen maakten.'

Mist u de contacten met jongeren buiten de directe familiekring?

'Ik heb altijd graag catechisatie en college gegeven. Daarvan kon ik voluit genieten en dat mis ik dan ook. Maar ik

beseft heel goed dat deze ontwikkelingen horen bij mijn levensfase. Als oude krijg je te maken met vereenzaming. Niet alleen de contacten met jongeren, maar ook die met leeftijdsgenoten worden minder. Veel oud-collega's en vrienden met wie ik belangrijke zaken kon delen, zijn overleden of niet meer in staat om te communiceren.'

Wat wilt u als geestelijke bagage meegeven aan de volgende generatie?

'Laat ik eerst iets vertellen over mijn eigen jeugd. Als gymnasiast hielp ik op zaterdag altijd mijn opa. Hij was conciërge van een school en kon mijn hulp goed gebruiken bij het sjouwwerk. Als mijn taak klaar was, ging ik naar mijn grootmoeder. Zij las veel in de Bijbelverklaring van Matthew Henry. De godzaligheid die zij praktiseerde heeft diepe indruk op mij gemaakt. Zij leefde in vroomheid. Op onze beurt moeten wij een voorbeeld van vroomheid voor de nieuwe generatie zijn.'

Kunnen jongeren in deze tijd hier wel wat mee? Vroomheid is niet echt een populair woord bij hen.

Dat weet ik. Maar het gaat mij om de zaak. Voor mij heeft vroomheid te maken met de omgang met God. En die omgang is voor jong en oud immens belangrijk. Mijn vrouw is erg doof. Maar we lezen regelmatig samen uit de Bijbel en kunnen daar met elkaar nog over praten. Dat zijn prachtige momenten waarin

we samen de omgang met God ervaren. Natuurlijk leven jongeren in een andere wereld en hebben ze vaak andere vragen. Daar moeten we in wijsheid en goed luisterend mee omgaan, maar dat neemt niet weg dat zij aan ons moeten kunnen zien wat de omgang met God inhoudt.'

Welk advies zou u jongeren willen geven? 'Zorg dat je de Bijbel kent en houd daaraan vast. Zo deed Jezus het ook. Als twaalfjarige jongen ging Hij naar de tempel. Daar luisterde Hij naar de leraren en stelde hun vragen. Zo heeft Hij als kind de Bijbel uit die tijd, het Oude Testament, leren kennen.

Later zou Hij zich daar regelmatig op beroepen. Toen Hij door de duivel op de proef werd gesteld, kon Hij antwoorden met: "Er staat geschreven." En hoe vaak beriep Paulus zich niet op het Oude Testament? In al die gevallen functioneerde de Bijbel niet als een betonnen zuil, maar als het Woord van de levende God, dat zo krachtig is dat je er zelfs de duivel mee kunt weerleggen.'

Uit welk gedeelte van de Bijbel put u zelf vertrouwen?

'Heel de Bijbel is heilsgeschiedenis, daar moeten we niet uitkiezen wat ons zelf uitkomt. Denk weer aan Romeinen 15: "Alles wat vroeger is geschreven, is geschreven om ons te onderwijzen, opdat wij door te volharden en door troost te putten uit de Schriften zouden blijven hopen." Neem nu eens het veelbesproken

'Wij moeten een voorbeeld van vroomheid voor de nieuwe generatie zijn'

hoofdstuk Jozua 10 over het stilstaan van de zon en de maan op bevel van Jozua. Ik heb mij vaak afgevraagd bij alle discussies: luisteren we nog wel naar wat God

ons hier wil zeggen? Hij, de almachtige Schepper van zon en maan, gebruikt zijn allesomvattende macht om het land van de belofte aan zijn volk te schenken. Voor mij is het zeker dat als wij leven met deze machtige God, Die heel de schepping regeert, wij ook met hem durven sterven. Hij kan en zal ons door het sterven heen vasthouden.'

Jongeren leven natuurlijk in een andere wereld en hebben vaak andere vragen. Daar moeten we in wijsheid en goed luisterend mee omgaan, maar dat neemt niet weg dat zij aan ons moeten kunnen zien wat de omgang met God inhoudt.

Zachte macht

Voor 27 november a.s. staat aan de VU een symposium geagendeerd over 'Spelen met vuur? Geloven als spel en als macht', met onder andere ds. Klaas Hendrikse als spreker. Voordat u zich aanmeldt, kan het goed zijn iets van de achtergrond te weten. Het symposium is het vervolg op een boekpresentatie die op 27 april aan de VU plaatsvond, en waarbij ook uw columnist aanwezig was. Hier ontving H.M. Kuitert het eerste exemplaar van *Zingeving als spel*, geschreven door mijn gewaardeerde collega André Droogers. Alle toespraken cirkelden om de tegenstelling van harde en zachte macht. 'Hard' stond voor macht die onderwerping vraagt; 'zacht' voor kwetsbaar en creatief. Voor iedereen was duidelijk dat met het ene op de orthodoxie en met het andere op de kerkelijke zelfkant werd gedoeld. Het dankwoord van Kuitert bracht in zoverre iets nieuws dat hij met zijn bekende vechtlust verklaarde best

genoten te hebben van de keren dat hij voor kerkelijke vergaderingen zijn standpunten moest verdedigen. Nee, hij voelde zich geen slachtoffer. Toch trof me bij hem ook dat eendimensionale machtsdenken. Geen vleug van erkenning dat zijn toenmalige opposenten er helemaal niet op uit waren geweest eens een robbertje te vechten met een eigenwijze hoogleraar, maar met pijn in het hart en zoekend naar argumenten voor de waarheid in het krijt waren getreden.

Zal er op het congres over 'Spelen met vuur' nog ruimte zijn voor de overtuiging dat niet het spel, maar alleen de waarheid ons vrij maakt? Ik las tijdens de vakantie de biografie van Martyn Lloyd-Jones, de man die als veelbelovend medicus koos voor een predikantschap in het verarmde Wales van rond 1930. Zijn prediking was steil gereformeerd; zijn opstelling compromisloos waar het gezag van de Schriften in

geding was. En niet minder belangrijk: hij leefde wat hij preekte. Wat gebeurde er?

Deze man die zo hard was, ook voor zichzelf, zag om zich heen een gemeente groeien van armen die creatief werden in onderling hulpbetoon, van dronkenlappen die op de been kwamen en zich tot volwaardige leden van de gemeenschap ontwikkelden. Een van hen was een zekere Williams die zichzelf totaal verwaarloosd had en in zijn kar tussen de onverkochte vis z'n roes placht uit te slapen. Na zijn bekering werd hij een warmtebron voor zijn omgeving.

Misschien ga ik naar 'Spelen met vuur', maar eerlijk gezegd verwacht ik er niet te vinden wat ik in die vakantielectuur vond.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Bezoek ook eens onze website. Daar vindt u stellingen van de afgelopen maanden en informatie over de thema's die de komende maanden in de Reformatie aan bod komen. Op de stellingen kunt u nog steeds reageren. De redactie stelt het verder op prijs om uw mening over de Reformatie te horen, om zo voortdurend de kwaliteit van het blad te bewaken en te verbeteren.

Bij dit nummer, over de rol van ouderen in kerk en samenleving, roept de redactie u op om te reageren op de volgende stelling:

**De kerk moet vitale ouderen
van alle leeftijden inschakelen
voor alle mogelijke taken,
inclusief de ambten.**

Jong, ouder, oudste

Oudsten terug in de kerk en de samenleving

TEKST: WIEKE MALDA EN KLAZIEN KRUISWIJK ///

Wie denkt er nu nog aan het WK in Zuid-Afrika, het olielek voor de kust van de Verenigde Staten of de verkiezingen van begin juni? We zijn nog geen drie maanden verder en talloze andere dingen beheersen het nieuws. We zijn massaal in de ban van de waan van de dag; zelden maken we ons druk over hoe de samenleving er over een tiental of meer jaren uitziet. Die ontwikkeling is ook niet zo zichtbaar in onze eigen omgeving en leefwereld.

Op dit moment is er een belangrijke ontwikkeling gaande in onze samenleving die wel degelijk heel urgent is, en dat is de vergrijzing. De populatie in Nederland verandert. De vergrijzing van de samenleving hangt als een dreigende grijze wolk boven ons land.

Dit is wat ons boven het hoofd hangt: het CBS omschrijft deze verandering als een *'structurele stijging van de gemiddelde leeftijd van de bevolking, waarbij de groep ouderen relatief steeds sterker vertegenwoordigd raakt'*.

Deze ontwikkeling heeft twee kanten: enerzijds worden senioren steeds ouder. De leeftijdsverwachting voor mannen is gemiddeld 78,6, en zal naar verwachting in 2050 gestegen zijn tot 83,2 jaar. Voor vrouwen is de gemiddelde leeftijdsverwachting 83,2 jaar. Dit zal volgens de prognoses stijgen naar 85,5 jaar (2009, CBS-statline). Omdat mannen het verschil in gemiddelde leeftijd aan het inhalen zijn, betekent het dat er een meer evenredige verdeling komt tussen mannen en vrouwen op oudere leeftijd.

Anderzijds gaan ouderen in verhouding een steeds groter deel van de bevolking uitmaken. Men verwacht dat het aantal 65-plussers na 2010 sterk zal stijgen, met een piek rond 2030. In oktober 2009 waren er ruim 2,4 miljoen mensen van 65 jaar of ouder in Nederland (CBS-statline); en de komende decennia zal dit aantal sterk toenemen, tot ruim 4 miljoen 65-plussers in 2050.

Dit proces gaat aan de kerken niet voorbij. Een steeds groter aantal gemeenteleden zal in de categorie 'senior' (60-plussers) gaan vallen. En dus rijst de vraag: wat moeten we hiermee, ook als kerken? Wat betekenen de ouderen voor uw gemeente? Juist met het oog op de genoemde demografische ontwikkelingen is dit een vraag die nu een antwoord nodig heeft.

Deze vraag vormde in 2008 aanleiding voor het onderzoek *Vitaler dan je denkt!* onder senioren in elf kerken in de klas-sis Groningen. In dit artikel willen we de resultaten van dit onderzoek tegen het licht houden van enkele maatschap-pelijke ontwikkelingen met het oog op de vraag: hoe kunnen we tegen ouderen aankijken, en wat betekent dat voor het kerkenwerk?

Levensfasen Het eerste wat opvalt als je nadenkt over senioren is dat dit een heel diverse groep is, met een veelkleurigheid aan mogelijkheden, gezondheidsbelemmeringen en vitaliteit. Daarom wordt in de gerontologie (studie en leer van de ouderdomsver-schijnselen) en pedagogiek vaak onder-scheid gemaakt tussen verschillende levensfasen.

In de eerste levensfase gaat men naar school en wordt men volwassen. In de tweede levensfase is men productief via arbeid. De derde en de vierde levens-

fase geven de verschillende fasen van ouderdom weer. Mensen in de derde levensfase worden vaak aangeduid als 'jonge ouderen'. Het omslagpunt van de tweede naar de derde levensfase ligt ergens in de buurt van de 60 jaar. De overgang van de derde naar de vierde levensfase is rond de 75- tot 80-jarige leeftijd. Dan gaan gemiddeld genomen gebreken een rol spelen bij het func-tioneren. De vierde levensfase wordt gekenmerkt door toenemende beper-kingen en gezondheidsproblemen.

In de beeldvorming over ouderen wordt vaak geen rekening gehouden met het on-derscheid in levensfasen. Die beeldvorming wordt sterk bepaald door de negatieve aspecten die bij de ouderdom horen, en die dus vaak behoren bij de categorie ouderen in de vierde levensfase. De beeldvor-ming ten aanzien van de jonge senioren wordt daardoor vervormd.

Ouderen zouden bijvoorbeeld geen productieve bijdrage meer leveren aan de samenleving. 'Oud worden' staat daarbij gelijk aan een proces van aftake-ling, verminderde betrokkenheid op de buitenwereld, een afname van sociale activiteiten en *'het binnentreden van de laatste levensfase waarin afscheid wordt genomen van het leven'*¹. In dit beeld staat centraal dat ouderen zich terugtrekken uit de samenleving, en dat de samenle-ving zich tegelijkertijd van hen terug-trekt. Zo stond 'met pensioen gaan' synoniem aan 'genieten van de welver-diende rust en zich voorbereiden op het te verwachten levenseinde'.

Het is begrijpelijk dat veel jonge seni-oren zich in dit beeld absoluut niet herkennen. Zij staan nog volop in het leven, blijven langer zelfstandig en zijn

heel actief en vitaal, zo blijkt uit het onderzoek in Groningen.

In de huidige visie op ouderdom staat daarom steeds vaker de activiteit van ouderen centraal. Ouderen worden daarbij beslist niet gezien als uitge-rangeerd, maar doen op veel terreinen niet onder voor jongere volwassenen. In het onderzoek in Groningen werd aan ouderen gevraagd hoe ze zichzelf zien. Het gros van de ondervraagden antwoordde dat ze 'plannen blijven maken', 'gerespecteerd worden', 'ideeën blijven uitvoeren', 'nieuwe dingen

leren', 'nodig zijn voor anderen' en 'vitaal en fit zijn'. Aspecten als verveling, eenzaamheid en achteruitgang in de gezondheid vond men veel minder op zichzelf van toepassing.

We hebben hier veelal

te maken met een groep senioren in de derde levensfase, die nog heel actief en vitaal zijn, nog goed thuis kunnen wonen met zo nodig wat thuishulp of -zorg, graag mee willen blijven doen in sociaal opzicht en zodoende een bron van sociaal kapitaal vormen voor de samenleving.

Beleid Uit een aantal recente maat-schappelijke ontwikkelingen wordt duidelijk dat het onderscheid tussen de derde en de vierde levensfase steeds consequenter gehanteerd wordt. In beleidsvorming werkt men vanuit de veranderde visie op ouderdom, waarin de activiteit en de vitaliteit van ouderen centraal staat.

Dit blijkt onder meer uit de volgende maatschappelijke ontwikkelingen:

Extramuralisering

Het overheidsbeleid is steeds meer

'De vergrijzing van de samenleving hangt als een dreigende grijze wolk boven ons land'

gericht op inkrimping van het (zorg) aanbod van instellingen, een proces dat ook wel ‘substitutie’, ‘extramuralisering’ of ‘vermaatschappelijking van de zorg’ wordt genoemd². Een voorbeeld hiervan is dat er in de periode tot 2015 van de 100.000 bestaande verzorgingshuisplaatsen 40.000 worden omgezet in zelfstandige woonvormen³. Met de daling van het intramurale aanbod (binnen een zorgcentrum), bevordert de overheid tegelijkertijd het ontwikkelen van extramurale diensten voor mensen met een zorgbehoefte – vaak ouderen. Extramurale zorg is zorg die verleend wordt buiten het ziekenhuis of de zorginstelling, zoals de huisarts, de fysiotherapie, de thuiszorg of ambulancevervoer. Deze diensten dragen eraan bij dat ouderen die zorg nodig hebben langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De groeiende groep ouderen zullen we dus steeds minder in verzorgings- en verpleeghuizen aantreffen, en steeds meer in onze eigen buurten. Dat betekent dat de groeiende grijze groep ook langer en directer in beeld blijft bij onze kerken.

De Wmo

Het overheidsbeleid is er ook op gericht om de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van mensen te vergroten. Burgers moeten in eerste instantie zelf hun gezondheidsproblemen opvangen, bijvoorbeeld met de hulp van hun partner, kinderen of anderen uit de directe omgeving. Alleen voor de meest kwetsbaren is er publiek gefinancierde zorg aanwezig.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), die begin 2007 is ingevoerd, is een extra duw in dezelfde richting. De Wmo koestert een hoge verwachting van een versterkte vrijwillige inzet vanuit de lokale gemeenschap en

vraagt burgers om naast lotgenoten en kwetsbare medeburgers te gaan staan. In hoeverre dit werkelijk gerealiseerd kan worden is de vraag, maar duidelijk is dat dit zowel voor zowel de zorgbehoevende als de zorggevende partijen grote implicaties heeft.

Gezondheid en activiteit

Een derde maatschappelijke ontwikkeling die hiermee samenhangt, is dat mensen langer gezond blijven. De toegenomen levensverwachting hangt samen met het langer uitblijven van gezondheidsproblemen. De ouderen van nu zijn veel langer actief en zichtbaar in maatschappelijke verbanden dan voorheen⁴. Dit betekent niet per definitie dat ouderen dan ook langer doorwerken. De trend op het gebied van arbeid laat juist een grote voorkeur zien voor eerder uittreden. Ondanks

alle onrust daarover in de politiek, is het waarschijnlijk dat deze trend zich nog verder zal doorzetten. Zoals het er nu uitziet, zal ‘langer doorwerken’ pas over twintig jaar realiteit zijn.

Levensbeëindiging

Een andere ontwikkeling die niet genoemd mag blijven, betreft de ontwikkeling van de toegenomen vraag naar de mogelijkheid van vrijwillige levensbeëindiging. Dit is een ontwikkeling die is gestart in 1973 met de oprichting van de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levens einde, en recentelijk weer volop in het nieuws was door de campagne ‘Voltooid Leven’. De vraag

naar de wettelijke mogelijkheid van een vrijwillig levenseinde staat door al deze activiteiten hoog op de politieke agenda en dwingt tot nadenken over de positie van ouderen in onze samenleving.

Kruispunt Bovengenoemde ontwikkelingen zijn niet alleen maar negatief. De groep senioren in de derde levensfase bieden potentieel in de samenleving én binnen de kerken. Zij blijken met hun gaven al breed te worden ingezet in de gemeente, in bezoekwerk bij

broeders en zusters, in mantelzorg en vrijwilligerswerk. Reden tot vreugde dus. Tegelijk is er ook reden tot zorg. Het vermoeden rijst namelijk dat de achterhaalde beeldvorming ten aanzien van ouderen, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen de derde en de vierde levensfase, binnen onze kerken nog steeds realiteit is.

Terwijl binnen beleidsvorming gedacht wordt vanuit de actieve visie op ouderdom, worden door het huidige kerkelijke systeem ouderen uitgerangeerd en aan de zijlijn geplaatst.

Enkele signalen uit het onderzoek in Groningen wijzen in die richting. Ouderen merken daarin bijvoorbeeld op dat ze zich zorgen maken over het gebrek aan contact met jongere gemeentelieden, onwenselijk doelgroepenbeleid en een overdaad aan aandacht die uitgaat naar de jongeren. De senioren gaven te kennen dat ze een verschil in leefwereld en geloofsbeleving ervaren, die zorgen voor intern-kerkelijke spanningen en tegenstellingen.

“Terwijl binnen

beleidsvorming gedacht

wordt vanuit de actieve visie

op ouderdom, worden door

het huidige kerkelijke systeem

ouderen uitgerangeerd en

aan de zijlijn geplaatst”

Er blijkt te worden gedacht vanuit verminderde mogelijkheden en passiviteit van oudere gemeenteleden. Wanneer het gaat om de opbouw van de gemeente en de oplossing van kerkelijke problemen, wordt niet in eerste instantie naar hen gekeken. De vraag komt op: waarom zijn onze diakenen, ouderlingen en jeugdleiders voornamelijk hippe twintigers, drukke dertigers of burn-out veertigers?

Terwijl de senioren zelf zich niet terugtrekken uit de samenleving, blijkt de (kerkelijke) samenleving zich wel van hen terug te trekken vanuit een achterhaald idee over ouderdom. Dit vermoeden wordt ook bevestigd in een onderzoek dat prof. Noordegraaf uitvoerde in 2007. Hij stipt daarin het onderscheid aan dat bestaat tussen de verschillende visies op ouder worden. Hij heeft opgemerkt dat de meeste gemeenten ouderen niet gericht inschakelen in het kerkenwerk. Daaruit concludeert hij dat in deze gemeenten impliciet wordt uitgegaan van het beeld dat de samenleving zich terugtrekt van de senioren.⁵

We bevinden ons hier in de kerken, maar ook in de samenleving als geheel, op een kruispunt. De genoemde ontwikkeling van het vrijwillige levenseinde is daar een voorbeeld van. Dat senioren er toe komen om hun leven zo te beschouwen, dat zij daar tijdig uit willen stappen, voordat zij de samenleving 'tot last gaan zijn', heeft ons inziens niet alleen te maken met medisch-ethische vragen of met angst voor lijden. Natuurlijk speelt dit ook een rol. Maar breder in de

samenleving ervaart men als senior de overbodigheid van het bestaan.

Op dit punt zal er een kanteling moeten plaatsvinden. Dat kan gebeuren door juist senioren weer in te schakelen in de samenleving en hun daar de plaats te geven die hun toekomt. Wij denken dat kerken een plek kunnen vormen waar senioren, als voorbeeld voor de rest van de samenleving, zingeving kunnen ervaren

in het leveren van een waardevolle bijdrage, waar senioren gerespecteerd en gewaardeerd worden in de rol die ze kunnen spelen. En dan niet alleen in vrijwilligerswerk, maar ook in ambtelijke rollen en beleidsvorming. Mogelijk zou de kloof en de vervreemding tussen jongere en oudere gemeenteleden kleiner kunnen worden door een actieve (her)inschakeling van de laatste groep. Daardoor zou het kerkenwerk kunnen winnen aan diepgang en wijsheid. Dit past bij het Bijbelse beeld van een christelijke gemeente, waarin de 'oudsten' ook werkelijk de 'oudsten' waren, en waarin figuren als Barnabas en Jakobus vooraanstaande rollen vervulden als wijze ouderen. Wat hebben juist deze mensen veel betekend voor de

opbouw van de jonge christengemeenten! Met het oog op de vergrijzing kan in onze tijd niemand heen om de vraag wat ouderen in de gemeente kunnen betekenen.

/// Wieke Malda en Klazien Kruiswijk - van Hulst zijn beiden betrokken geweest bij het onderzoek 'Vitaler dan je denkt..!' vanuit hun functie van onderzoeker bij het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, onderdeel van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle. Het rapport is als pdf te downloaden vanaf www.samenlevingsvraagstukken.nl. Zie: publicaties 2009.

- 1 Boer, A.H. de, *Rapportage ouderen 2006. Veranderingen in de leefsituatie en levensloop*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2006, 239.
- 2 Kwekkeboom, M.H. et al. (2006). *Een eigen huis...; ervaringen van mensen met verstandelijke beperkingen of psychiatrische problemen met zelfstandig wonen en deelname aan de samenleving*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (scop-publicatie 2006/2).
- 3 Boer, A.H. de, *Rapportage ouderen 2006. Veranderingen in de leefsituatie en levensloop*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2006, 151.
- 4 Breedveld, K., M. de Klerk en J. de Hart, *Ouderen en maatschappelijke inzet*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2004.
- 5 Noordegraaf, H., *Kerkelijke betrokkenheid bij ouderen. Een onderzoek in Groningen en Drenthe*. In opdracht van: Kerk In Actie (PKN). Leiden: PThU, 2007.

✚ SAMENVATTING

De ontwikkeling naar een gemiddeld genomen oudere bevolking vraagt van de samenleving en van de kerken dat er wordt nagedacht over de rol van de oudere. Belangrijk is om niet alle ouderen over één kam te scheren als een groep die met beperkingen te maken heeft. Er is ook een groeiende groep vitale ouderen. Als oudsten in de letterlijke betekenis kunnen zij in veel opzichten een waardevolle en actieve bijdrage leveren aan de samenleving en aan het gemeentelven.

Liefdesliederen met koperblazers

TEKST EN FOTO: GERRIT POST ///

Kopergroep Strepitus Maximus, wat letterlijk vertaald 'een hoop lawaai' betekent, begeleidt kerkdiensten in de Kandelaarkerk in Amersfoort. Onder leiding van cantor Harry van Wijk spelen ze al bijna tien jaar samen. Een impressie.

Ernst zingt zachtjes het tempo voor. Dan gaat de beker van zijn trompet even omhoog en als hij weer naar beneden gaat, zetten we eenstemmig de melodie van psalm 45 in. Bij de tweede regel komen de trombones erbij, bij regel drie een tweede trompetlijn en in regel vier wordt de klankkleur nog verder uitgebreid door de bariton. Het orgel accentueert de laatste noten en geeft tegelijkertijd aan: hierna gaan we zingen.

Het is zondag 14 juni. Kopergroep Strepitus Maximus, waar ik trompettist ben, begeleidt een kerkdienst in de Kandelaarkerk in Amersfoort. De kerkzaal van de gemeente Amersfoort-Centrum is half vol. René Barkema houdt een preek over dat getrouwd zijn prachtig is, ongetrouwd zijn nog mooier maar

dat Christus uiteindelijk alle verlangens vervult. Hij leest Psalm 45 waarvan de verzen van de berijmde versie achtereenvolgens door de hele dienst heen gezongen worden en waarvan we net het voorspel speelden.

Het is een rustige dienst voor ons. Twee zettingen van psalm 45 op basis van stukken van componist Goudimel. Bij versie I speelt de trombone de melodie, en bij versie II de trompet. Verder een zetting van gezang 22 uit het gereformeerd kerkboek en een 'andante' van Psalm 45 die we spelen tijdens de collecte, gemaakt door Harry van Wijk. Daar klinkt het liefdeslied van de Korachieten ineens Mediterraans met melodielijnen van koper afgewisseld met luchtige stukjes op de vleugel.

Gaven In onze blazersgroep zitten vier twintigers, een veertiger, een vijftiger en een zeventiger. Zij bespelen drie trompetten, twee baritons, twee trombones en af en toe wisselt er een naar de es-bas. De kerntaak van de groep is diensten begeleiden. Daarbij spelen we koralen, zettingen, voorspelen en tijdens de collecte een muziekstuk: soms een bewerking op een gezang, soms een klassiek stuk, bijvoorbeeld *Jesu Joy of Man's Desiring* van Bach.

Naast de tien diensten die we jaarlijks in de gemeente van Amersfoort-Centrum spelen, worden we ook wel eens gevraagd voor kerkdiensten of activiteiten buiten Amersfoort, zoals bijvoorbeeld de *black & white gospel night* samen met een groep Afrikaanse zangers en de popgroep De Tweede Keer, het letterfestival, of onze bijdrage aan het congres Muziek in de kerk van het Nederlands Dagblad.

Willem van Beveren (bastrombone, 28 jaar) vindt dat leuk, maar wel voorerbij. 'De kerkdiensten moeten de kern blijven.' Vooral de klank die we samen maken bij een mooi koraal, vindt hij gaaf. Ernst Schaaij (trompet, 24 jaar) vindt het prachtig om een goede bovenstem te blazen bij een uitbundig lied. Ook vindt hij het een uitdaging om nieuwe stijlen uit te proberen, zoals de swingende old negro spiritual *Amazing Grace*. Die zijn we nu aan het repeteren. Gert Schaaij (trompet, 25 jaar) vindt dat vrij snel gaan. 'We zijn als groep goed op elkaar ingespeeld waardoor je het snel oppakt.'

Alle drie vinden spelen tot eer van God centraal staan. Willem: 'Het is mooi om je hobby te combineren met het mooier maken van de kerkdienst. Sommigen zeggen wel eens dat het óf tot eer van God is óf dat je er plezier aan beleeft. Voor mij is dat uitstekend te

combineren in deze kopergroep.' Gert: 'We hebben gaven gekregen van God, die gebruiken we.'

Gert: 'We begonnen met bovenstemmen en nu spelen we allerlei bewerkingen van allemaal liederen met een goede sound en goed niveau. We hebben dan ook het voordeel van een unieke combinatie van instrumenten plus een professional die muziek schrijft en ons begeleidt.' Willem: 'In mijn eigen gemeente organiseerde ik ook wel eens wat. Juist op die organisatie liep ik stuk. Hier hoeft ik alleen maar te blazen, Harry organiseert de rest.'

Willem vindt ook de vriendschappen binnen de groep belangrijk. 'Ja, de vergaderingen met alleen oneven punten', roept Gert lachend. Een grijs bij Ernst en Willem. Ze doelen op de keren dat de onderlinge band versterkt wordt als de groep een kroeg induikt en we praten over persoonlijk leven en welke kant we op willen.

Afwisseling Ze zijn jong, maar luisteren jongeren ook graag naar hen? Gert: 'Ik denk dat het niet per se aan een leeftijdscategorie gebonden is. Er zijn ook ouderen die graag meer elektronische muziek in de kerk zien.' Willem: 'Het vooroordeel is dat jongeren meteen een drumstel in de kerk willen. Ik merk in mijn omgeving dat het meer gaat om de variëteit.' Ernst beaamt het. 'Niet alleen een orgel, maar ook een drumstel. En afwisselend, want anders is het niet meer bijzonder.' Willem: 'Ik zou ons ook niet elke week willen horen.'

Vriendinnen Jilke de Jonge (24) en Sanneke Lawerman (24) zijn lid van de gemeente van Amersfoort-Centrum. Volgens Sanneke is het spel uitbundig, vol en tegelijkertijd ingetogen. 'Het past goed bij de kerkdienst.' Ook Jilke

Harry van Wijk is cantor in de Kandelaarkerk. Naast Strepitus Maximus leidt hij een houtblazersgroep, een cantorij en een kinderkoor. In het najaar komt er een cd uit met muziek uit de Kandelaarkerk. Hierop zal muziek van de kopergroep, de cantorij, Peter Sneep en Harry van Wijk te horen zijn. Een paar liederen voeren ze samen uit. Bijvoorbeeld Psalm 118 waarbij Harry van Wijk de tekst van de NBV op muziek zette. Een muzikale mix van koper, zang, orgel, pauken, bekkens en een hogepriester. Meer informatie is te vinden op www.harryvanwijk.nl.

vindt de kwaliteit belangrijk. 'Bij de kopergroep merk je dat er over nagedacht is. Als het een uitbundig lied is, wordt er ook uitbundig gespeeld.' Ze is ook blij dat er extra muziek is in normale diensten. Sanneke: 'Het helpt om beter te beseffen waarvoor je in de kerk zit. Iets extra's boven orgelspel, dat meehelpt om God toe te zingen.'

In de kerk gaan de collectezakken door de laatste rijen en sterven de klanken van het Korachietische liefdeslied weg. De laatste berijmde verzen van psalm 45 worden ingezet en na de zegen is onze laatste taak het begeleiden van het gezongen amen dat Harry componeerde. Voor koper zit er een aparte begeleiding bij om het geheel wat meer kracht bij te zetten. Na een paar inleidende noten van Harry zetten we in. Een nummer waarbij krachtig vertolkt wordt wat we willen zeggen op de zegen: amen.

/// Gerrit Post is freelance journalist en blogt over zijn zoektocht naar het koninkrijk van God op de website www.relaxedradicaal.nl.

Generaties

... EN HIJ ZAL ERVOOR ZORGEN DAT OUDERS ZICH VERZOENEN MET
HUN KINDEREN EN KINDEREN ZICH VERZOENEN MET HUN OUDERS.
ANDERS ZOU IK HET LAND VOLLEDIG MOETEN Vernietigen.

Maleachi 3:24

Annekes oma heeft de vrijmaking meegemaakt en gaat tweemaal per zondag naar de kerk. Maar laatst werd er een jongerendienst gehouden en werden er opwekkingsliederen gezongen en dat vindt ze oneerbiedig. Dat deden we vroeger niet. En dat Anneke zaterdag tot diep in de nacht uitgaat, kan ook niet, want de zondag begint toch middernacht!

En Anneke? Ik hou van God, Hij geeft me alles ... Mijn oma is ouderwets – ze praat vaak over wat God goed vindt en wat niet, dat weet ze allemaal zo precies en als je je maar aan die regels houdt komt het allemaal goed. Ik praat er niet met haar over, want dat heeft toch geen zin.

Generaties in de kerk kijken verschillend aan tegen de kerk en de omgang met God. Kun je dan samen op weg? Dat is best uitdagend, geeft Maleachi aan. In zijn generatie is sprake van oppervlakkigheid. Er moet verandering komen, anders staat Gods straf je te wachten, zegt de HEER. Kijk eens naar die eerdere generatie: je voorouders. Ik gaf hun mijn liefde en verwacht liefde terug, van hen en van generaties daarna. Daar moet je samen mee bezig zijn, en neem dan een voorbeeld aan elkaar. Het is echt niet zo dat eerdere generaties het altijd bij het rechte eind hebben, maar praat met elkaar in plaats van over elkaar. Over elkaar praten is gemakkelijker, maar je raakt elkaar wel kwijt, terwijl het

één volk is, dat bestaat uit verschillende generaties. Het hart van de voorouders moet open staan voor de generatie next én omgekeerd. En dan samen hart voor de HEER hebben.

Maleachi bindt de generaties op het hart: laat je in je hart kijken – leg je hart op tafel, dan kom je samen verder. En als eerste wordt dan wel de oudste generatie aangesproken: laat de volgende generatie in je hart kijken, want jullie hebben meer ervaring met God dan diegenen die na je komen. Dus ouders, opvoeders, catecheten, ouderlingen en dominees: het is belangrijk hart voor de jongere generatie te hebben. Wat is je drijfveer, waar gaat het om in je geloof, en ook welke twijfels en onzekerheden heb je en hoe ga je daarmee om? En jongeren, de volgende generatie: heb hart voor de generaties boven je en zie naar hun leven met de HEER. En laat die ouderen boven je merken hoe enthousiast jullie zijn over Gods relatie met jou en zijn liefde voor je.

Bij een doop wordt de gemeente aangesproken: wees een voorbeeld van geloof – de nieuwe generatie mag God mede leren kennen door leven van de eerdere generaties met God. Dat is geweldig! Laat het niet zo zijn dat jongeren door het toedoen van de oudere generatie God en de kerk de rug toekeren. God wil generaties samen op weg zien.

*Laat je in je hart kijken –
leg je hart op tafel,
dan kom je samen verder.*

Leren van de geschiedenis

TEKST: BAS LUITEN, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Wie de geschiedenis niet kent, moet haar overdoen. Dat is maar al te vaak gebleken.

Wat betekent dat voor het leven met God, die de geschiedenis gebruikt om Zich te openbaren? Je zou zeggen: dubbel goed opletten dus; aandachtig de Bijbel lezen en je afvragen wat God met allerlei gebeurtenissen wilde zeggen. Maar het tegenovergestelde gebeurt. Mensen maken het heden tot norm en zetten die oude verhalen ver weg: dat was een heel andere cultuur, zeggen ze. Anderen zoeken naar een leven door de Geest, maar Die was er toen nog niet, in ieder geval niet zo als nu. Dus oriënteren zoekers zich op de tijd van het Nieuwe Testament en daarna, vooral gericht op nieuwe indrukken. Met als risico, dat ze de geschiedenis moeten overdoen.

Voorbeeld Wat voorgaande generaties is overkomen, moet ons tot voorbeeld strekken. Het is geschreven om ons, voor wie de tijd ten einde loopt, te waarschuwen (1Kor.10:11).

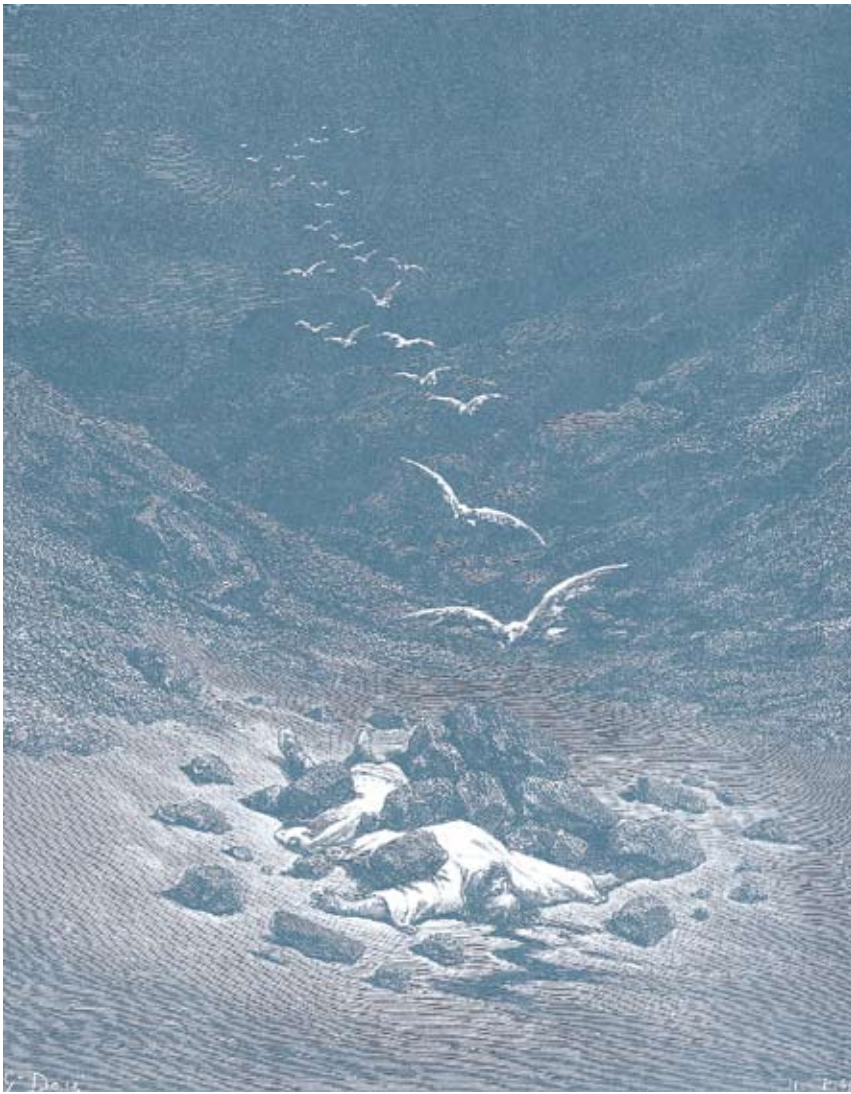
Het woord 'voorbeeld' in deze tekst is merkwaardig. Het is niet een voorbeeld ter navolging, want in het voorgaande worden allerlei zonden beschreven die we juist niet moeten doen. Maar het is een 'beeld vooraf': God heeft Zich vroeger laten kennen in de omgang met zijn volk, in zegen en vloek, tot een bekendmaking voor alle tijden. Zó is Hij! En zó komt Hij door alle eeuwen en culturen tot zijn doel.

Wij worden gezegend in de Naam van Hem Die is, Die was en Die komt. Hij is zoals Hij was, Hij komt zoals Hij kwam. Dus is het een blunder, wanneer oude geschiedenissen achterhaald worden verklaard, wanneer op het gevoel af wordt gezegd, dat we daar nu geen aansluiting meer mee hebben. Toch is dat aan de orde van de dag. Vrijwel alles wat God vroeger gezegd heeft, lijkt veel te streng. Wat moet je vandaag met het bevel om mensen te stenigen? En om volken uit te roeien? Hoe leg je uit dat in opdracht van God een dief werd gedood en verbrand samen met zijn zonen en dochters? En wat te denken van steniging bij overspel en als de bruid geen maagd meer is? Gelukkig doen we dat vandaag niet meer zo, verzucht menigeen. We voelen ons beter thuis in onze moderne, meer sociale tijd. Maar waar laten we dan het 'voorbeeld' hierin, de openbaring van God?

Lik op stuk Het is typisch voor vandaag, om alles te bekijken vanuit menselijk perspectief. Toch is dat het eerste wat God zijn volk wilde afleren. Met alle liefde doordrong Hij jong en oud van zijn heiligheid. God is niet sociaal, ook niet asociaal. Die benadering past niet bij Hem. God is liefde! Daarin is Hij overweldigend én exclusief. Andere goden verdraagt Hij niet. Die hebben niets te bieden,

maar sleuren hun aanbidders mee in de dood. Wij weten dat. Wij horen dat in woorden. Toen wisten de Joden lang niet zoveel als wij nu, maar zij kregen aanschouwelijk onderwijs. Elia liet de priesters van de Baäl slachten waar heel het volk bij aanwezig was. Dat zal een gruwelijk tafereel zijn geweest. Wie dat had gezien zou zich wel vele malen bedenken voordat hij zich zou buigen voor een afgod.

Wij doen dat zo niet meer. Praktisch gezien is het ook niet mogelijk, omdat we niet meer leven in een theocratie. Maar de vraag waar het om gaat is: was God toen strenger? Licht het nu allemaal wat gemakkelijker? Denk dat niet! God heeft toen laten zien, in een lik op stuk beleid, hoe dit Hem ernst is. Daar is niets van af, de vergelding blijft hetzelfde, al verloopt er nu eerst meer tijd. Het boek Jozua is lastig om te lezen aan tafel, vooral met kinderen erbij, omdat er zo enorm veel doden vallen. Hele steden worden uitgeroeid. Mannen en vrouwen, bejaarden en kinderen, ze worden allemaal met het zwaard doorstoken. Dat moet vreselijk zijn geweest. Vinden we dat nu te streng? Het is en blijft huiveringwekkend om als goddeloze te vallen in de handen van de levende God. Toen heeft Hij op die manier zijn volk doordrongen van de kloof tussen leven met en zonder Hem. Paulus zou later schrijven, dat

Gustave Doré, De steniging van Achan.

die twee bestaansvormen niets gemeenschappelijk hebben. De Joden hebben het aan den lijve ervaren. En als er toch volken in leven bleven, mochten ze zich in geen geval ermee vermengen. Toen dat toch gebeurde, vielen er opnieuw veel doden.

Dit is niet achterhaald, integendeel. Dit was een 'voorbeeld'! Jezus Christus heeft gezegd dat heel het Oude Testament van Hem getuigt. Toen al werd Hij verkondigd in de offers, in de besprenkeling met het bloed, enzovoort. Daar was het leven! Zonder deze genade kon er geen leven zijn, ook niet van kinderen en bejaarden. Terwijl in het oordeel toch allerlei mensen gespaard bleven, denk aan Rachab en heel haar familie.

Dit geldt nog steeds, naar beide kanten. Daarom stelt God zijn grote dag uit, al is zijn toorn te voelen. Als we nu maar het verschil zien tussen leven en dood, net zo concreet als toen! Wanneer dat onderscheid vervaagt, gaan we sociaal gedrag vertonen zonder mensen tot Christus te brengen.

God in ons midden Achan was niet zomaar een dief. Hij had meegenomen naar zijn tent wat onder de ban van God lag. De nakomelingen van Abraham hadden 400 jaren moeten wachten, eerder was de maat van de ongerechtigheid van de Amorieten niet vol (Gen.15:16). In die maat is God niet na te rekenen, wel te respecteren. De inne-

ming van Jericho was geen strooptocht van mensen, maar oordeel van God. Wie daaruit toch iets meenam, zou delen in hetzelfde oordeel. Dát is wat Achan overkwam: Jericho in het klein. Dat is niet achterhaald, al schrikken we van de concreetheid van Gods toorn. Vandaag zegt de Heilige Geest dat we Babel moeten verlaten. We moeten niet de samenleving uit, maar wel loslaten wat God vervloekt heeft. Anders zal zijn vloek ons raken, mét onze kinderen, ook al merken we dat nu niet op dezelfde dag.

Vroeger werd een bruid gestenigd als ze geen maagd meer was. Vandaag doen we dat niet meer. Maar zou God er nu anders over denken? Wie overspel pleegde, was binnen korte tijd van de aarde verdwenen. Vandaag lezen we dat zij die ontucht (porno) en overspel bedrijven, Gods koninkrijk niet binnengaan. Dat zijn woorden, 'slechts' woorden, en toch met uiteindelijk hetzelfde resultaat als de steniging toen. God is niet als wij. Wat wij allemaal kunnen accepteren is voor Hem geen maatstaf. Vandaag wordt heel sociaal ieder in zijn waarde gelaten. De samenleving eist dat. Dan is er veel geloof nodig om te wandelen met God.

Gods heilsgeschiedenis is niet bedoeld om angst te zaaien; wel om ieder mens ervan te doordringen, dat de heilige God in ons midden is. Hij is vol liefde en genade, maar nooit praat Hij het kwade goed. Daarom is het een groot wonder dat Hij hier wil en kan zijn. Wie zijn oordelen leest en daarbij huivert, mag bedenken dat God er geen plezier in heeft die aan enig mens te voltrekken. Liever nog voltrok Hij ze aan zijn eigen, geliefde Zoon. Denk vooral aan Hem als je leest hoe heilig God is. Dan weet je welke geschiedenis je *niet* hoeft over te doen.

Een gemeente van kringen

TEKST: HARMKE Vlieg ///

De gemeente van Assen-Kloosterveen heeft ervoor gekozen om een gemeente van kringen te zijn. Hoe word je dat? Het veranderingsproces begint met visievorming: samen als gemeente nadenken over vragen als: wat voor gemeente willen we zijn? Wat heeft God ons aan mogelijkheden en gaven gegeven? Hoe ziet onze omgeving eruit? Waar verlangen we als gemeente naar? Veranderingen in de kerk beginnen met luisteren naar God, luisteren naar elkaar en met samen bidden.

Door samen na te denken, ontdekten we dat we een betrokken gemeente willen zijn waar de leden naar elkaar omzien. We wilden bovendien dat de gemeenteleden zelf steeds meer hun verantwoordelijkheid nemen voor hun persoonlijke en gezamenlijke geloofsgroei. Geestelijke groei is niet iets wat je alleen kunt bereiken. Je hebt anderen nodig om gecorrigeerd, bemoedigd en ondersteund te worden. Drie jaar geleden is er daarom voor het werken met huiskringen gekozen. Huiskringen zijn groepen van gemeenteleden die voor elkaar zorgen en op elkaar betrokken zijn. In de huiskring mag je leren elkaar lief te hebben, zoals Jezus ons liefheeft.

De praktijk De taak van de ambtsdragers verandert met de invoering van huiskringen. De kerkenraad richt zich in de nieuwe structuur met name op het geestelijk leiding geven. Daarvoor is het noodzakelijk dat er informatie vanuit de huiskringen richting de kerkenraad gaat. In Assen-Kloosterveen bezoeken de ambtsdragers daarom de

huiskringen een keer per jaar. Daarnaast is het jaarlijkse Pastoraal Diaconaal Overleg (PDO) ingevoerd. Het PDO is de ontmoetingsplek voor kerkelijk werker, ouderling, diaken en huiskringleider. Daar wordt de informatie verzameld die nodig is om een totaalbeeld te vormen van het functioneren van alle huiskringen. Tijdens het PDO wordt per huiskring besproken hoe de kring pastoraal en diaconaal functioneert. We zien het als de taak van de ambtsdragers om de gemeente zo toe te rusten dat iedereen wordt ingeschakeld om een hand en een voet te zijn voor de ander. Als de basiszorg in de huiskring goed loopt, dan zal de doorstroom van hulpvragen naar het persoonlijke en specifieke pastoraat minder worden. Huiskringen blijven niet vanzelf goed draaien. Uit ervaring weten we dat er steeds opnieuw aandacht moet zijn voor toerusting van huiskringleiders en

voor ondersteuning van huiskringen. In Assen-Kloosterveen gebeurt dat door jaarlijks een cursus aan te bieden en door om de paar maanden een terugkomavond voor huiskringleiders te organiseren. Verder gaan we het komende seizoen werken met coaches die ingezet gaan worden in kringen die extra ondersteuning kunnen gebruiken.

Valkuilen In de praktijk zien we op het punt van de verwachtingen wel eens problemen ontstaan. Sommige kringleden verwachten bijvoorbeeld veel meelevens van de kringleden terwijl een ander kringlid vooral hecht aan een stevige Bijbelstudie. Het kan enorm helpen als aan het begin van het seizoen de verwachtingen worden uitgesproken en de huiskringleden een doel formuleren waar men mee aan de slag wil. Een andere valkuil is opgesloten raken in je eigen kring. Je kunt het zo prettig

'Geestelijke groei is niet iets wat je alleen kunt bereiken. Je hebt anderen nodig om gecorrigeerd, bemoedigd en ondersteund te worden'

hebben in je eigen kring dat je daarvoor minder oog hebt voor de mensen buiten je kring. Het meeleven met de gemeente komt daardoor onder druk te staan. Het komende jaar willen we daarom ook enkele gemeentebrede activiteiten gaan organiseren. Ook gaan we door meer contactmomenten tussen ambtsdragers en huiskringleiders de informatiestroom richting het kerkblad stimuleren. Het is prachtig dat mensen in de huiskring een veilig plek hebben en daar de zorg ontvangen die ze nodig hebben, maar tegelijk willen we de gemeente als geheel niet uit het oog verliezen en onderling contact buiten de huiskring om blijven stimuleren.

Een gemeente van kringen zijn is geen doel op zich. Het is een manier van kerk zijn die past bij de vragen en behoeftes van vandaag. Het biedt mensen geborgenheid, veiligheid en groeikansen in

een samenleving waar de hoeveelheid prikkels groot is en de contacten vaak vluchtig zijn. De huiskring is een plek om tot rust te komen en samen God te ontmoeten.

Persoonlijk droom ik van huiskringen die oases worden voor iedereen die dorst heeft. Een plek waar je graag je buurvrouw of collega mee naartoe neemt. De huiskring als plek waar gasten kennis kunnen maken met het geloof en bij Jezus gebracht kunnen worden. Om dan te ontdekken dat ze al hun leven lang dorst hebben naar Hem. Het is Jezus Christus die ons samenbindt in de gemeente. Het besef dat Zijn genade voor mij net zo groot is als voor de ander bindt samen. En de huiskring daagt ons uit om die genade in elkaar te ontdekken, maar ook aan elkaar te geven!

/// Harmke Vlieg-Kempe is kerkelijk werker in Assen-Kloosterveen

Een aantal ervaringen van gemeenteleden in Assen-Kloosterveen:

'Door deel te nemen aan de kring wordt het kleine vlammetje van verlangen om de Bijbel te gaan lezen en Bijbelstudie te gaan doen iedere keer weer aangewakkerd.'

///

'Door de kring krijg ik steeds weer zin om te gaan Bijbel lezen.'

///

'Door in de kring te benoemen hoe God ons soms procesmatig, soms ineens vernieuwt, raak ik opnieuw onder de indruk hoe krachtig zijn werk is.'

///

Door een studie van de psalmen merkt een kringlid op: *'Alles wat ons in het leven raakt, waarin onze blijdschap is, onze moeite en twijfels, alles heeft God al een plek gegeven in zijn Woord. En God weet er wel raad mee'.*

Tips voor huiskringen:

- Boekentip: *Het kloppend hart van de gemeente* van Bart Broekman (Kok, Kampen. 2009).
- splits als de huiskring meer dan 14 leden heeft;
- zet je als kring in voor je wijk (bijvoorbeeld via Stichting Present);
- samen eten schept een band;
- bid als kring voor je wijk en nodig regelmatig buurtgenoten uit.

Een ongemakkelijke spiegel

TEKST: HANS SCHAEFFER, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Het is Reinier Sonneveld weer gelukt. Hij heeft opnieuw een boek geschreven waarvan ik vind dat iedereen het moet lezen. *Het goede leven* heet het. Het is zeer geslaagde combinatie van een lees-, werk- en denkboek geworden.

Zoals eerder met zijn boekje *Jutten* (2005) weet Sonneveld de lezer te prikkelen en bij tijd en wijle echt op sleeptouw te nemen. Evengoed echter zijn er bladzijden waarop je als lezer stilgezet wordt en onder de indruk komt van God. Het is een gedreven boek, waarin je de drijfveer van de auteur steeds meer leert ontdekken. Sonneveld wil ons, westerse christenen in 2010, een spiegel voorhouden. Maar steeds als je gaat denken: 'Wat een genadeloos beeld schetst hij van onze wereld en onze levensinstelling!' komt hij juist met Gods genade en bevrijding, op een manier die aan deze twee typische kerkwoorden een heel concrete en praktische invulling geeft. Dit boekje is het evangelie van Jezus Christus concreet vertaald voor ons vandaag.

Onmacht In vier hoofdstukken schetst Sonneveld de invloedrijke machten van geld, techniek, status en vrijheid. Het zijn vier hedendaagse afgoden waar- aan we elke dag onze tijd, energie en

aandacht offeren. Deze vier komen in heel wat preken regelmatig voorbij. Ik weet heus dat ze hun uitwerking hebben in m'n leven. Niets nieuws dus... Toch weet Sonneveld in de uitwerking met een overvloed aan feiten, weetjes, inzichten en doorkijkjes mij opnieuw te overtuigen van hun zuigkracht.

*Wanneer droogte
betekent dat je kind
sterft, beseft je dat
klimaatverandering een
zaak van leven of dood is*

Ontdekkend is bijvoorbeeld een impressie van een aantal gesprekken die Sonneveld voerde in Kenia in het kader van de Micha-campagne. Steeds weer liepen die gesprekken uit op de klimaatverandering die de burgers daar aan den lijve ondervinden.

Wanneer droogte betekent dat je eigen zoontje sterft of een oude man vroegtijdig de dood vindt, pas dan beseft je dat het een zaak van leven of dood is. Geen theoretisch probleem waar we op een feestje met een biertje in de hand meningen over kunnen uitwisselen. Na deze vier volgen drie hoofdstukken waarin de complexiteit van ons leven omschreven wordt. Indringend is de schets van de enorme onmacht die het leven in onze complexe wereld met

zich meebrengt (129-151). Onmacht om goede keuzes te maken, om überhaupt de keuzemogelijkheden enigszins op een rijtje te krijgen. Daaruit volgt de glasheldere conclusie over onze schuld. Terwijl wij op allerlei manieren en met de meest nobele motieven proberen als samenleving, als kerk, om onrecht te bestrijden, blijken we onszelf te verstrikken in een web van onmogelijkheden.

Tegendraads Soms is het lezen van dit boek een beproeving. Je bladert snel door, leest diagonaal. Omdat wat hij schrijft zo ontzettend waar is dat je het er benauwd van krijgt. Dit gaat over mij! Over mijn keuzes, mijn gedrag, mijn wensen en verlangens. Het gaat over een manier van leven die ik mij ongemerkt, onbewust, en onbedoeld kennelijk toch zo gemakkelijk heb eigen gemaakt. Steeds opnieuw echter weet Sonneveld mij uit moedeloosheid en defaitisme wakker te schudden. Op een manier die eigenlijk zo eenvoudig is – namelijk door Jezus in beeld te brengen. Hij doet dat als een regisseur die de spanning opvoert om de kijker bij de hoofdpersoon van het verhaal tot rust te laten komen. In dat beeld zit het

evangelie opgesloten: Jezus Christus is immers de Hoofdpersoon van onze wereld en onze wereldgeschiedenis. Hij bracht een redding uit het moeras van onmogelijkheden door te zijn en te leven wie God is.

Het is een tegendraads boek. Het maakt korte metten met elke vorm van een gemakkelijk geloof en Jezus als de simpele oplossing voor je leven. Het zet je aan het werk – of beter gezegd: Sonneveld zet naast mij en naast mijn leven Jezus Christus neer. Hij laat zien hoe we heel concreet in ons dagelijks leven samen met Hem op kunnen lopen. Bovendien is het boek bedoeld als een werkboek: samen met een groepje vrienden of als Bijbelstudiegroep kun je de vragen en opdrachten bespreken. Concreet christelijk leven hoeft je niet op je eentje te doen, maar mag je delen met elkaar. Hoogte- en dieptepunten hoeft je niet aller-individueelst te verwerken, maar krijgen de ruimte in de christelijke gemeenschap. Opdrachten als: 'Maak een praatje met een onbekend iemand, houd het kort en luchtig en geef een klein compliment' zijn aanstekelijk. Of deze: 'Kom je iemand tegen met en 'lage status'-beroep, zoals een grasmaaier, een schoonmaakster of een vuilnisman? Bedank diegene voor het werk dat hij of zij doet'. Zulke aansporingen maken duidelijk dat

christen-zijn niet iets is voor in de kerk, en dat je niet meteen supergroot hoeft te denken.

Het boek spreekt van een grote passie voor God en dienst reddingsplan voor de wereld. Voor de héle wereld, als Gods schepping - dieren, planten en dingen inclus. Ontdekkend, inspirerend, irritant maar vooral: vol liefde van en voor God.

Naar aanleiding van: Reinier Sonneveld, *Het goede leven*. Amsterdam (Buijten & Schipperheijn), 2009.

Al vaker heeft Sonneveld samen met anderen Bijbelstudies geschreven in de vorm van dagboeken voor jongeren. Intrigerende titels als *Vliegende boom* en *Zingende steen* nodigden jongeren uit de dag op gereformeerde middelbare scholen met God te beginnen. Nu is er een derde deel bijgekomen: *Dansende berg*. Zo'n boom, steen of berg – het gaat over dingen die dood lijken maar plotseling tot leven komen. Zo gaan steeds in deze korte dagopeningen korte Bijbelwoorden spreken, komt je dagelijkse leven in beweging, en leer je kijken met Jezus' ogen.

N.a.v. Wolter Huttinga en Reinier Sonneveld, *Dansende berg*. Dagboek voor jongeren. Amsterdam (Buijten & Schipperheijn), 2009.

Het boekje maakt korte metten met elke vorm van een gemakkelijk geloof en Jezus als de simpele oplossing voor je leven. Het zet je aan het werk; de schrijver zet naast mij en naast mijn leven Jezus Christus neer.

Wat heeft de aanstaande verhoging van de pensioenleeftijd de kerk te zeggen?

Ooit besloot een Generale Synode dat kerkleden na hun 70e niet meer in deputaatschappen kunnen. Het was kort na de jaren '60. De jeugd had de toekomst. Teveel ouderen op sleutelposities brengt verstarring. Pas vandaag krijgen we oog voor deze zondige leeftijdsdiscriminatie.

Het Westerse pensioenstelsel blijkt onbetaalbaar. Alle landen verhogen de pensioenleeftijd. Vaak naar 67, maar dat is een eerste stap. In de moderne cultuur telden ouderdom en traditie steeds minder. Wie oud werd, verstopte dat uit alle macht en wilde zo lang mogelijk jong lijken. Vandaag breekt deze onwijsheid stuk op demografische en economische grenzen. In de Bijbel gold het grijze haar altijd al als de eer van een oudere. Je bent niet van waarde als je ondanks je ouderdom verbazingwekkend lang jeugdig blijft. Nee, juist vanwege de kenmerken van je leeftijd. Nu was pensioen op je 65e ooit een geschenk. Het bevrijdde velen van slopende arbeidsomstandigheden. Voor je stierf, kreeg je nog enkele rustiger

levensjaren. Inmiddels zijn de arbeidsomstandigheden onvergelijklijk veel beter. De gezondheid nam toe. De gemiddelde leeftijd steeg. Wie vroeger 65 was, kun je vergelijken is met wie vandaag 80 wordt! Alleen daarom al vormt het vasthouden aan pensioen met 65 een verwende westerse reactie. Talloze wereldburgers hebben het slechter en kennen geen pensioen. Komende generaties moeten nu al de rekening betalen van deze jarenlange luxe. Bovendien past bij christenen een andere benadering. Zolang je levenskracht en gaven krijgt, ben je geroepen om die naar vermogen in te zetten voor God en je naaste. Nergens stimuleert de Bijbel ons om al voor de dood een aards paradijsje te organiseren. Natuurlijk nemen tempo en wendbaarheid af en ondervind je meer beperkingen. Een levende gemeenschap kan dat aan. Daarbinnen geldt een persoon niet als een economische factor. Individuele omstandigheden tellen mee. Andere leden spelen daarop in en vangen op wat nodig is. Natuurlijk moet je daarbij ook zelf niet te hoogmoedig zijn om een stapje terug te doen ten gunste van anderen.

Als zo'n levend geheel bedoelde God de menselijke samenleving. Zo hoort het ook te gaan in bedrijven of maatschappelijke organen. Dat leid ik af uit de manier waarop God de kerk als lichaam vormt. Dus moet zeker de kerk op dit punt niet achterblijven. Zij had allang voorop moeten gaan. Bij kerkelijke taken passen geen leeftijdsgrenzen. Ook de vanzelfsprekende emeritaatleeftijd moet afgeschaft worden. Niets is flexibeler dan een levend lichaam.

LIED VAN DE MAAND

In de periode 1996 tot 2009 bestond het project 'Lied van de Week'. Dit project omvatte een rooster om gezangen die door de synoden vrijgegeven waren, in kerk en school systematisch aan de orde te stellen en aan te leren. In het tijdschrift *De Reformatie* werden steeds toelichtingen op de liederen gepubliceerd.

Mede omdat sinds maart 2010 de rubriek 'Lied van de Week' in *De Reformatie* gestopt is, wordt met ingang van de nieuwe cursus het project omgevormd tot een 'Lied van de Maand'. Dit project is een samenwerking tussen het Steunpunt Liturgie en de redactie van het tijdschrift *EREdienst* (het verenigingsorgaan van de Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici.)

Elke maand zal een gezang centraal staan dat nog weinig of niet bekend is. Uiteraard zal bij de keuze rekening gehouden worden met het kerkelijk jaar. Vanaf het augustusnummer zullen in het *EREdienst* toelichtingen op en achtergronden bij de liederen gepubliceerd. Omdat dit blad tweemaandelijks verschijnt, worden in elke aflevering twee liederen besproken.

Het is de bedoeling dat in de nabije toekomst regelmatig een lesbrief voor het basisonderwijs verschijnt naar aanleiding van een gezang dat op het rooster staat.

Meer informatie, waaronder het rooster, kunt u t.z.t. aantreffen op de websites van de GKv (Steunpunt Liturgie) en de VGK (www.eredienst.com).

CONFERENTIE CHE/ CENTRUM VOOR ISRAËLSTUDIES

Op maandag 8 november 2010 organiseert het Centrum voor Israëlstudies in de Christelijke Hogeschool Ede een conferentie onder de titel: *Joodse volgelingen van Jezus. Brug tussen synagoge en kerk?*, met enkele vooraanstaande kenners van de Messiaanse beweging.

De hoofdsprekers zijn:

- Dr. Richard Harvey, Messiasbelijdend Joods theoloog en docent aan het All Nations Christian College in Engeland.
- Dr. Evert W. van de Poll, een Evangelisch theoloog en universitair hoofd-docent aan de Vlaamse Evangelische Theologische Faculteit Leuven, die op dit onderwerp promoveerde.
- Drs. Kees Jan Rodenburg, (voormalig) Israëlconsulent voor het Centrum voor Israëlstudies

Naast de hoofdsprekers die over het thema gepubliceerd hebben, zullen enkele Joodse volgelingen van Jezus aangeven waarom zij er voor kiezen lid te zijn van een christelijke gemeente die op zondag samenkomt, dan wel waarom zij er juist voor kiezen om op zaterdag samen te komen in een Messiaanse gemeente. Het Centrum voor Israëlstudies is een samenwerkingsverband van de Gereformeerde Zendingsbond in de Protestantse Kerk Nederland, Deputaten Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Christelijke Hogeschool Ede.

Het symposium wordt gehouden in de Christelijke Hogeschool Ede, Oude Kerkweg 100 van 10.00 tot 16.00 uur. U kunt zich voor de conferentie opgeven bij het CIS, CIS@che.nl. Meer informatie op www.centrumvoorisraelstudies.nl.

ONDERZOEKSVISITATIE TUA EN TUK

Op verzoek van de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA) en de Theologische Universiteit Kampen (TUK) heeft een externe commissie bestaande uit Prof. Dr. P. Nijkamp (VU Amsterdam, oud-voorzitter NWO), Prof. Dr. Marcel Sarot (Universiteit Utrecht) en Prof. Dr. Eep Talstra (VU Amsterdam) het wetenschappelijk onderzoek aan deze instellingen doorgelicht. Vrijdag jl. is het resultaat van deze visitatie gepresenteerd en intern besproken. Het gaat hier om een vrijwillige zgn. midterm-review. De commissie heeft een uitvoerig overzicht gegeven van de sterke en zwakke kanten van het onderzoek. Als sterk werden bijvoorbeeld aangewezen de band tussen universiteit en kerk, en de - gelet op de beperkte omvang van beide instellingen - hoogwaardige productie in enkele disciplines. Gebrek aan internationale participatie en aan concentratie in de programma's werden als zwakten aangeduid. Bovendien laten het loopbaanbeleid en de aansturing van het onderzoek te wensen over.

De Commissie Wetenschapsbeoefening van TUA en TUK heeft met waardering kennis genomen van deze analyse en ziet haar als een uitdaging en stimulans de positie van beide instellingen nationaal en internationaal te versterken. De rectores van beide instellingen, Prof. Dr. Herman J. Selderhuis en Prof. Dr. Mees te Velde zullen een plan opstellen om de aanbevelingen van de commissie zo spoedig mogelijk te implementeren. Sinds een aantal jaren is er tussen Apeldoorn en Kampen volledige samenwerking op onderzoeksgebied en de resultaten van de visitatie beogen deze samenwerking te intensiveren.

Oproep aan de lezers

Dit najaar komen De Reformatie en Opbouw D.V. uit met een gezamenlijk nummer over het onderwerp 'Leven en dood'. Dit themanummer zal tal van artikelen bevatten over hoe de Bijbel schrijft over leven, sterven en begraven worden, over het leven na dit leven, over de het Koninkrijk van God dat we verwachten e.d. Ook wat daarover in de cultuur van onze dagen leeft, komt uiteraard aan bod.

In het themanummer zal ook aandacht besteed worden aan de manier waarop christenen omgaan met de dood. We willen graag artikelen plaatsen die de lezers principiële en praktische adviezen en tips geven, bijvoorbeeld over afspraken inzake de begrafenis, de inrichting van een rouwdienst e.d. Daarvoor roepen we de hulp in van de lezers van beide bladen. Wellicht hebt u in de afgelopen jaren of langer geleden begrafenis of rouwdiensten meegemaakt – van ouderen, jongeren

of kinderen – met elementen waarvan u hebt gedacht of gezegd: wat is dat mooi, zo zou ik het ook willen. Of: ik wil graag eens aan anderen doorgeven, hoe dat me heeft geraakt. Of misschien hebt u rond begrafenis, rouwdiensten e.d. juist dingen meegemaakt waarop u reageerde met: dat kan toch zo niet. Of wellicht hebt u nu al met uw man of vrouw of met uw kinderen over begrafenis of rouwdienst al dingen afgesproken of voor uzelf dingen vastgelegd. Graag willen we daar van u wat over horen,

zodat we met dit soort ervaringen of ideeën de andere lezers van De Reformatie en Opbouw kunnen dienen.

Wilt u die ervaringen aan ons doorgeven? Dan kunnen we daaruit een selectie voor het themanummer; ook kunnen ze aanleiding zijn voor een van de redacteurs om er met u over door te praten. Wilt u uw reacties uiterlijk 8 september richten aan redactie@dereformatie.nl?

LANDELIJKE GEBEDSSAMENKOMST GEREFORMEERD APPÈL

Het Gereformeerd Appèl is een in 1992 opgerichte gebedsbeweging van leden van de Vrijgemaakt Gereformeerde, Nederlands Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken. Het Gereformeerd Appèl wil het gebed voor kerkelijke toenadering stimuleren en de onderlinge ontmoeting en geloofsherkenning van gereformeerden bevorderen. De activiteiten worden gecoördineerd door een comité waarin leden van bovengenoemde kerkgemeenschappen zitting hebben.

Het Gereformeerd Appèl organiseert een landelijke gebedssamenkomst voor kerkelijke eenheid op zaterdag 4 september 2010. Het thema is: "Bidden om eensgezindheid". Het programma is als volgt: 19.00 uur sing-in, 19.30 uur pauze, 20.00 uur gebedssamenkomst.

Na afloop is er gelegenheid voor ontmoeting. Voorgangers zijn ds. C.D. Affourtit, dr. E.A. de Boer en ds. D.W. Fijan. Muzikale leiding: Peter Sneep. Plaats: kerkgebouw 'De Lichtkring', Laan naar Emiclaer 1, 3823 EG Amersfoort. Meer informatie op www.gereformeerdappel.nl.

gereformeerd appèl

UIT DE KERKEN ///

Jubilea

Rotterdam, 11 augustus: vijftiengintig jaar predikant: ds. H. ten Brinke (1959). Standplaatsen: Doesburg en Doetinchem (1985), Spakenburg-Zuid (missionaire dienst in Zaïre/Congo, 1991), Bodegraven-Woerden (2000) en Rotterdam Stad (2007).

Dordrecht, 14 augustus: vijftig jaar predikant: ds. D. de Jong (1927). Standplaatsen: Middelstum (1960), in Canada: Brampton (1963), Edmonton (1967), Calgary (1977) en Burlington-Ebenezer (1983). Met emeritaat: 1989; daarna tot 1996 betrokken bij hulpdiensten in Sliedrecht.

Adreswijziging

Nieuw adres ds. G.A. Snip: Katwoudehof 74, 6843 BZ Arnhem. Tel. 026-8404857. E-mailadres: gasnip@upcmail.nl

Zendtijd voor de kerken

Radiokerkdienst vanuit de Gereformeerde kerk te Steenwijk op zondag 5 september om 17.00 uur op Radio 5. Voorganger is ds. Harry Offereins. Thema: 'Een ander mens worden'.